

ד. בעניין הלכתא למשיחא [דף מ"ה]

הרב בניציון בן פזי

א.

ולבררם זה בכחינת "דרוש וקבל שכר" אבל פסיקת ההלכה בעניינים אלה מיותרת. וצריך להבין, מהי תמיהת הגמרא, והרי אם יש לאחד האמוראים סיבה להכריע את המחלוקת, מדוע שלא יעשה זאת, וכי יש עניין להנציח את המחלוקת לדורי דורות עד שיבוא תשבי ויתרץ קושיות ובעיות? והנה ה'מצפה איתן' כאן הקשה מדוע הלכות הקרבנות הם הלכתא למשיחא, והרי 'מקריבין אע"פ שאין בית'. ויעויין בגרי"ז שגם הוא הקשה כן, ותרץ, שאין בזה"ז אף חטאת פנימית ומשום כך הוי הלכתא למשיחא. וב'מנחת אברהם' ניסה ליישב, שכיוון שאין בית אין היכל, ואין אפשרות להזות בפנים כי אין פנים. ודימה זאת לדברי הרמב"ם לגבי פר יוה"כ, שאם נפחתה התקרה א"א להקריב. אך דבריהם תמוהים, כי גם אם נבין את דברי רבא (או רב יוסף), דברי אביי יישארו תמוהים, כי הוא הציע שאת כל שחיטת קדשים לא ניתני! ובוודאי לכך התכוון ה'מצפה איתן' בשאלתו!

בשני מקומות בש"ס הקשו האמוראים על פסק הלכה: "הלכתא למשיחא?!". אחד מהם הוא במסכתנו דף מ"ה ע"א, על דינו של ר' אלעזר משמו של ר' יוסי הגלילי, שהמפגל בדבר הנעשה בפנים – לא פיגל. ופסק רב הלכה כר' אלעזר. ועל כך תמה רבה "הלכתא למשיחא?!". וביאר רש"י: "הלכתא למשיחא! – הרי קבע לנו הלכה הצריכה לנו לימות המשיח כשיבנה בית המקדש ועכשיו לא הוצרכנו לה". על תמיהה זו הקשתה הגמרא: "אמר ליה אביי, אלא מעתה שחיטת קדשים לא ליתני הלכתא למשיחא, אלא דרוש וקבל שכר, הכא נמי דרוש וקבל שכר". ותירצה הגמ': "א"ל הלכה קאמינא". וביאר רש"י: "האי דמיתמהנא – אקביעות הלכה הוא דמיתמהנא, דמיגרס בעינן מיתני משניות ומחלוקת הלכות עבודה לפי שתורה היא ודרוש וקבל שכר, אבל קיבוע הלכה אינה אלא להורות הלכה למעשה ועכשיו אינו נוהג". העולה מדברי הגמרא, שלדון בעניני קדשים

ב.

והנה הראשונים הרבו להקשות ממקומות נוספים בש"ס, בהם הוכרעה הלכה אע"פ שאינה נוהגת בזה"ז. ונאמרו בזה שני תירוצים בתוספות [ד"ה

והנה הראשונים הרבו להקשות ממקומות נוספים בש"ס, בהם הוכרעה הלכה אע"פ שאינה נוהגת בזה"ז. ונאמרו בזה שני תירוצים בתוספות [ד"ה

א. פר כהן משיח – נגזו שמן המשחה; פר העלם דבר – הוא קרבן שאין קבוע לו זמן ואינו דוחה את הטומאה; ופר כה"ג ביו"כ אין לנו, כי מינוי כה"ג הוא בביו"ד של ע"א.

האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה אלא הכל מסור להם".
 ובוודאי שגם לעתיד לבוא לא תתבטל הבחירה החופשית!
 2. הסבר מעניין יש לבעל "ראש המזבח". לדעתו, מטרת הלימוד בקדשים אע"פ שאינם למעשה היא על בסיס מאמר חז"ל: "כל העוסק בתורת עולה, כאילו הקריב עולה". ובאמת, בבירור הסוגיה ובשקלא וטריא אין זה אלא בבחינת 'דרוש וקבל שכר', ודווקא בפסיקת ההלכה באופן מבורר למעשה, מעלה עליו כאילו הקריב הקרבן. אמנם, כאשר מדובר על איסור, כגון פיגול וכדומה, העוסק בתורת חטאת בפיגול כאילו הקריבה בפיגול, ולכן בירור הסוגיה שהוא בבחינת דרוש וקבל שכר שייך כמוכח גם בזה, אבל הכרעת ההלכה, השכר שבה הוא כאילו עשית את מה שהכרעת, ובמעשה איסור אין כאן מעלה אלא חיסרון.

ושאר האמוראים סוברים, שאפשר לפסוק גם הלכתא למשיחא (אם כי לא הרבו לעשות זאת).

ב. רק כאשר הדיון הוא על דבר שנעשה באיסור ושייך לימות המשיח, אז תמהה הגמרא מדוע לומר הלכתא למשיחא.
 בהסבר תירוץ זה ישנן שתי דרכים:
 1. בימות המשיח כולם יהיו צדיקים, ואין מקום לדון על דבר שנעשה באיסור.
 על הסבר זה קשה מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים, שכתב על הבחירה החופשית:
 "ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים וכתוב ראה אנכי נותן לפניכם היום כלומר שהרשות בידכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים, ומפני זה הענין נאמר 'מי יתן והיה לבכם זה להם', כלומר שאין הבורא כופה בני

ג.

נחזור לשאלתנו הבסיסית: מה הבעיה בפסיקת הלכתא למשיחא?
 ונראה לומר, שתמיהת הגמרא היתה לא על הייתור שפסיקת הלכתא למשיחא, אלא על כך שהכרעה בדבר שאינו למעשה אינה מדוייקת ואין למדים ממנה. וכעין זה מבואר בכמה מקומות ש'מעשה רב'. ועיין ברשב"ם בבא בתרא ק"ל ע"ב שכתב וז"ל: "ומר סבר מעשה רב – כשמורין לעשות מעשה אז יש לסמוך ולעשותו, אבל כשאומר הלכה כפלוגי אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה כדלקמן, דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך למודו אמר הכי, אבל אם בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר,

כדאמרינן בסמוך 'אין למדין הלכה מפי לימוד', אבל משהורה לעשות שוב אין לפשפש אחריו".
 וממילא תמהה הגמרא מדוע לפסוק הלכה בדבר שאינו נוגע למעשה, והרי אם בא מעשה לידו מדקדק יותר, וא"כ עדיף לחכות לזמנים בהם ההלכה תהיה למעשה, ואז ידקדקו בפסיקתה יותר!
 ועפ"י מתורצת קושייתו של ה'מצפה איתן', כי אע"פ שעקרונות 'מקריבין אע"פ שאין בית', בפועל לאביי שאמר זאת – הדברים לא היו מעשיים, וממילא חסר בשיקול הפסיקה שלו ובסייעתא דשמיא לכוון לאמת.

ד.

שכתב את ספר קרבנות ועבודה והכריע בהם פעמים רבות ע"פ כללי הכרעת ההלכה

וכל זה כתבנו ליישב את סוגיית הגמרא, אבל עדיין נותר לנו להבין דעת הרמב"ם

לטעון כנגדו הלכתא למשיחא מאחר ולא היה צריך להכריע אלא ע"פ הכללים המקובלים בכל הש"ס אין כאן חידוש ממשי של פסיקת הלכה. אמנם, יש מהאחרונים שכתבו, שהכללים הנהוגים בכל הש"ס אינם נוהגים בקדשים, ועל כן הרמב"ם לעיתים חרג מהם. ועל פיהם בוודאי נצטרך לומר, שהרמב"ם סובר כתירוצו הראשון של תוספות שרק רב יוסף הוא הסובר כך ואין זו ההלכה, ועל כן במקומות אחרים בש"ס כן הכריעו בסוגיות אע"פ שהן הלכתא למשיחא.

הרגילים, ומדוע לא חש לתמיהת הגמרא: "הלכתא למשיחא"? ה"חפץ חיים" בהקדמה לליקוטי הלכות התייחס לכך, וכתב שהרמב"ם סבירא ליה כתירוץ הראשון בתוספות, שרק רב יוסף לא פוסק הלכתא למשיחא. ועוד כתב שהרמב"ם סובר כרמב"ן שהגמרא דחתה את דברי רב יוסף/רבא באומרה "הלכה קאמינא"¹. ועוד נראה לומר, שהרמב"ם בפסיקותיו השתמש רק בכללים המקובלים בפסיקת ההלכה (כגון הלכה כר"ע מחברו, רבא ואביי הלכה כרבא) ולא מעבר לזה. ולכן אין מה

ה.

אביי לרב יוסף התם, 'הלכה איתמר'. וכיון דתריצנא הכי בחד דוכתא, לא צריכי למיהדר ולפרושה בשאר דוכתי". נראה שלדעתו המשפט: "אל" הלכה קאמינא" נאמר ע"י אביי כתגובה להסברו של רב יוסף ולפי זה לא גרס "לישנא אחרינא"¹.

אמנם הרמב"ן, בפירושו למסכת שבת, ביאר הגמרא בדרך אחרת. הוא מקשה שם, מדוע יש צורך לפסוק בהלכות קרבן פסח בשבת ובעוד מקומות בענייני קרבנות כדומה, והרי "הלכתא למשיחא"! ועונה בתירוצו הראשון: "ומשמע, דמתרצינן בכל הני, כדמתרין ליה

וסדר הדברים כך הוא:

- מימרא של רב: הלכה כר' אלעזר וכו'
- תמיהת רבא (או רב יוסף): הלכתא למשיחא
- תשובת אביי: מעתה.... אלא דרוש וקבל שכר
- הסבר רבא (או רב יוסף) לתמיהתו: ה"נ דרוש וקבל שכר
- הכי קאמינא לך הלכתא למה לי (כלומר לדרוש – בסדר, אבל לפסוק – מדוע)

ב. ויעויין לקמן פרק ה בביאור דברי הרמב"ן. והעלינו שם שלדעתו אין הכוונה לפסוק ממש הלכה, וא"כ לא יתכן לבאר את הרמב"ם כמו הרמב"ן, שהרי הוא פסק את דבריו בספר ה"יד", שמטרתו להורות הלכה למעשה.
 ג. ויעויין ביד מלאכי כלל רל"ד שהביא דעות אחרונים חלוקות בעניין. ע' בנספח למאמר 'בעניין שתי מתנות שהן ארבע' בסוף החוברת.
 ד. הדברים נהירים, כי לפי גירסתנו לא ברור מה ההבדל בין הלשון הראשונה ללישנא אחרינא, בשניהם העיקרון הוא שאין לפסוק הלכה אלא רק ללמוד את הדברים בבחינת דרוש וקבל שכר.

תשובת אביי:

אמר ליה הלכתא קאמינא כלומר
באמת לא פסיקת הלכה יש כאן
אלא "הלכתא"

מטין – ר' יעקב ור' זריקא לאו הלכה
ממש פסקי, אלא מטין ההוראה אחר ר'
יוסי, ואפילו במקום רבים, דאורוי
מורינן לאדם יחיד לעשות כר' יוסי, אבל
מדרש בפירקי רבים לא דרשינן¹.

עולה מהדברים, שכאשר ההכרעה אינה
נקודתית מעשית (כמו במסכת עירובין
שהדברים נאמרו ככלל), אין הכוונה שזוהי
הלכה מוחלטת אלא שכך ראוי לפסוק (כל
דעה על פי מדרגתה). וממילא גם אצלנו
כך הם הדברים, שמכיוון שאין הדבר נוגע
כרגע למעשה, כשרב אמר הלכה הוא התכוון
לומר שכך ראוי לפסוק, ואין מקום לתמוה
"הלכתא למשיחא"!

על פי זה הבין הרמב"ן, שכך הוא בכל
מקום שהדברים אינם נוגעים למעשה,
והוזכרה בו "הלכה".

אמנם את הרמב"ם, אי אפשר לבאר על פי
דרך זו, כי כל מטרתו בפסקיו היתה לפסוק
למעשה (וכדבריו בהקדמה ל"יד החזקה"),
וברור אם כן, שהוא סבר שגם בלי דבריו
של אביי, שאר האמוראים – מלבד רב יוסף
– כן פסקו הלכתא למשיחא².

והסבר הדברים הוא, שאביי מסנגר על דברי
רב באומרו שלא כל מקום שנאמר בו הלכה
הכוונה דבר מוחלט למעשה. לפעמים
הביטוי "הלכה כ..." משמעותו שכך נראה.
הוכחה לכך ישנה מדברי הגמרא במסכת
עירובין, שדנה בכללי פסיקת הלכה
במחלוקת תנאים:

"רבי יעקב ורבי זריקא אמרו הלכה כרבי
עקיבא מחבירו ורבי יוסי מחבירו ורבי
מחבירו. למאי הלכתא, רבי אסי אמר
הלכה, ורבי חייא בר אבא אמר מטין,
ורבי יוסי ברבי חנינא אמר נראין".

ופירש שם רש"י:

"למאי הלכתא – לענין מה נאמרה
שמועה זו, שפסקו הלכה סתם, בכל
מקומות יש לסמוך עליה להורות הלכה
למעשה כן, או דלמא מסברא בעלמא
קאמרי כן, אבל הלכתא מכללא לא
סמכינן עליה למילף:

ר' אסי אמר הלכה – ממש קאמרי רבי
יעקב ורבי זריקא, למיגמר מעשה מיניה
ומיעבד כר' עקיבא היכא דיחיד פליג
עליה, ור' יוסי אפילו במקום רבים:

ה. ועיין לעיל בהערה 2 מה שתמהנו על ה"חפץ חיים" בזה.